

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.

TISKOVÁ ZPRÁVA

Příručka k určování druhů olší je praktickou pomůckou pro lesníky

Strnady – 2. prosince 2015 – Seriál úspěšných praktických klíčů k určování domácích druhů lesních dřevin pokračuje i v letošním roce. Po příručce k určování druhů dubů a bříz přišla na svět metodika k rozlišování domácích druhů olší. Olše byla vyhlášena Dřevinou roku 2015 Lesů České republiky (LČR).

Metodika vznikla, stejně jako ty předešlé, na základě poptávky lesních hospodářů státního podniku LČR, kterým (a nejen jim) podobná jednoduchá, praktická, srozumitelná a názorná příručka tohoto typu dosud chyběla. Autory jsou vědečtí pracovníci Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.

„Novost postupů předložené metodiky spočívá ve zjednodušeném určování našich domácích olší ve srovnání s profesionálními botanickými klíči. Je určena přednostně jako metodická terénní pomůcka pro praktické lesníky, kteří jsou při výkonu svého povolání často konfrontováni s potřebou rychlého a správného určování lesních dřevin. Zařizovatelům Lesních hospodářských plánů a Lesních hospodářských osnov v případě potřeby metodika umožňuje získat přesnější údaje o zastoupení olší v zájmových porostech,“ uvádějí autoři z útvaru biologie a šlechtění lesních dřevin.

Olše zelená (*Alnus alnobetula*), Novohradské hory, LS Nové Hrady, Dobrá Voda. Foto Václav Buriánek

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.

Metodické postupy k determinaci olší, pro které je připojen přehledný zjednodušený rozlišovací klíč, jsou pro úplnost doplněny i o popis a rozlišovací znaky introdukované olše svraskalé.

Rod olše (*Alnus* Mill.) zahrnuje dřeviny (stromy nebo keře) patřící do čeledi břízovitých (*Betulaceae* S. F. Gray). Květy jsou podobně jako u břízy jednopohlavné a vytvářejí oddělená samčí a samičí květenství – jehnědy. Na každém jedinci rostou oba typy jehněd, takže jde o rostliny jednodomé. Samičí jehnědy se během vegetační sezóny přeměňují v plodní šištice, které postupně dřevnatí a vytrvávají na stromech až do následujícího roku. Celosvětově je dnes uznáváno kolem 33 druhů olší rostoucích většinou v mírném pásmu severní polokoule. Pouze několik druhů zasahuje do hor Střední a Jižní Ameriky, přičemž v horách Peru rod přesahuje až na jižní polokouli. V rámci Evropy ani v celosvětovém měřítku není rod *Alnus* považován za taxonomicky obtížný.

V Česku se jako původní vyskytují pouze tři druhy olší. Vedle široce rozšířené a z lesnického hlediska nejvýznamnější olše lepkavé (*Alnus glutinosa*) a podhorského druhu olše šedé (*Alnus incana*) se za původní druh považuje ještě olše zelená (*Alnus alnobetula*), která jako alpský migrant zasahuje do jižních Čech a jihozápadního cípu Moravy. Aktuální zastoupení olše v druhové skladbě lesů v Česku dosahuje 1,6 % (Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství 2014), kdy zdaleka největší podíl připadá na olši lepkavou. V největší míře je rod olše zastoupen v přírodních lesních oblastech Polabí, Hornomoravský úval a Jihomoravské úvaly. Řada porostů olšin je součástí maloplošných i velkoplošných chráněných území.

Olše sice patří spíše mezi okrajové dřeviny, avšak na specifických zamokřených stanovištích, jakými jsou lužní lesy, bažiny, prameniště a lemy vodotečí, mají nezastupitelný význam.

Všechny naše olše, včetně keřovité olše zelené, mají dále ekonomicky jen obtížně hodnotitelný význam při plnění protierozních a melioračních funkcí lesa. Patří také mezi důležité přípravné a pomocné dřeviny při pěstování lesů. Správné určování olší je potřebné také proto, aby mohly být naplňovány požadavky Směrnice Rady 1999/105/ES ze dne 22. prosince 1999, o uvádění reprodukčního materiálu lesních dřevin na trh, podle jejíž přílohy VII (část A) smí být do oběhu uváděno pouze osivo s minimálně 99% druhovou čistotou. Význam rozlišování olší zvyšuje i odumírání jasanu vyvolávané patogenem *Hymenoscyphus fraxineus*. Od roku 2001

se však v Česku začal šířit nepůvodní agresivnější typ plísně rodu *Phytophthora*, který napadá olši lepkavou i olši šedou a působí jejich plošně významné odumírání. Podle současných znalostí se bohužel zdá, že mezi mírou postižení obou druhů olší není rozdíl. Určitý příslib řešení do budoucna by jako již v jiných obdobných případech mohl spočívat v selektivním výběru odolných genotypů v postižených porostech.

Porost olše lepkavé (*Alnus glutinosa*) na okraji rybníka Malý pařezitý, Českomoravská vrchovina, LS Pelhřimov.

Foto Václav Buriánek

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.

Oba naše hlavní druhy - olše lepkavá i šedá – mají obdobné stanovištní ekologické nároky, takže při případné záměně nevznikají tak velké škody, jako např. v případě nerozlišování dubu letního od zimního nebo břízy bělokoré od pýřité a karpatské. Správné rozlišování olší je však důležité, neboť olše lepkavá může dosáhnout výšky až 35 metrů a ve srovnání s olší šedou tedy většího výnosu dřevní hmoty.

V Česku i v evropském měřítku je olším, jakožto okrajových a ekonomicky méně významným dřevinám, věnována v lesnické praxi i výzkumu menší pozornost. Zdaleka největší prioritu má ekonomicky významnější olše lepkavá. Domácí geneticko-šlechtitelský výzkum proměnlivosti lesních dřevin se zaměřil např. na růst a charakter fenotypu různých proveniencí olše lepkavé, studium ekologické plasticity, morfologické variability listů, aktuálně pak na hodnocení proměnlivosti potomstev semenných sadů. V poslední době se lesnický výzkum v Česku zaměřuje především na problematiku chřadnutí a odumírání olší v důsledku šíření houbových chorob. Pozornost je věnována i možnostem melioračního a biotechnického využití olše zelené. V evropském měřítku byla v rámci mezinárodního programu na ochranu genetických zdrojů lesních dřevin (EUFORGEN) zpracována dlouhodobá evropská strategie ochrany genetických zdrojů olší. Současně byl zdůrazněn význam tohoto druhu pro lesnictví i ochranu životního prostředí.

Příručka je volně ke stažení na webových stránkách VÚLHM:

http://www.vulhm.cz/sites/files/Informatika/LP_4_2015.pdf

Informace o plísni olšové v letáku Lesní ochranné služby:

http://www.silvarium.cz/images/letaky-los/2013/2013_plisen_olsova.pdf

Kontakt na autory metodiky:

RNDr. Václav Buriánek; Ing. et Ing. Petr Novotný, Ph.D.; Ing. Josef Frýdl, CSc.

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.

Strnady 136, 252 02 Jíloviště

<http://www.vulhm.cz>

e-mail: burianek@vulhm.cz, pnovotny@vulhm.cz, frydj@vulhm.cz